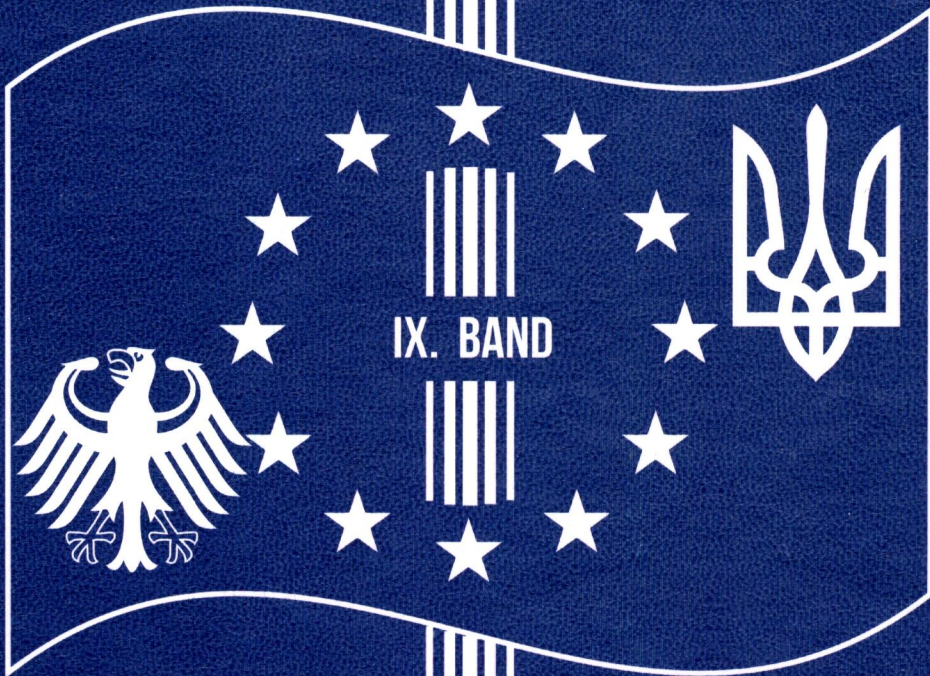

**UKRAINISCHE WISSENSCHAFT
IM EUROPÄISCHEN KONTEXT.
DEUTSCH-UKRAINISCHE
WISSENSCHAFTSBEZIEHUNGEN**

**УКРАЇНСЬКА НАУКА
У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТІ.
НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКІ НАУКОВІ ЗВ'ЯЗКИ**

INHALT

Halyna Myronowa. MAN BRAUCHT IHR BETRIEB NACH SICH VERBLEIBENDEN, LIVE.....	17
<i>BEGRÜSSUNG DER TEILNEHMER DER INTERNATIONALEN KONFERENZ...</i>	23
Daryna Blochyn, Prof., Dr., Präsident des «Deutsch-Ukrainischen wissenschaftlichen J. Bojko-Blochyn-Verbandes».....	25
Hryhorij Samojlenko, Dr. der Philologie, Prof., Lehrstuhlleiter für Literatur an der Staatlichen M. Hohol-Universität Nischyn (UKRAINE).....	28
Ivo Pospischil. Ivo Pospischil. Doktor der Philologie, Professor, Leiter des Instituts für Slawistik der Fakultät für Philosophie der Masaryk-Universität in Brno (Tschechische Republik). Halyna Myronowa, Dr., Dozentin am Institut für Slawistik der philosophischen Fakultät an der Masaryk-Universität (Brno.).....	29
Oksana Sojmenicht, Dr., Manager für internationale Fragen im Max-Delbrück-Centrum für molekulare Medizin (Berlin, Deutschland)	
Olga Haraschtschuk, Prof., Leiter des Instituts für Physiologie II an der Universität Tübingen (Tübingen, Deutschland)	30
Gerhard May, Prof., Inhaber der internationalen Firma «Webasto», Investor (Deutschland).....	31
Wolodymyr Krawets, Dr. der Pädagogik, Prof., Rektor der Nationalen pädagogischen Wolodymyr-Hnatyuk-Universität Ternopil (Ukraine)	32
Wolodymyr Smolanka, Dr. der Medizin, Prof., Rektor der Nationalen Universität Uschorod (Ukraine).....	33
Ihor Pasitschnyk, Dr. der Psychologie, Prof., Rektor der Nationalen Universität «Ostroger Akademie».....	34
<i>SPRACHWISSENSCHAFT. DIE ROLLE DER DIASPORA-WISSENSCHAFTLER IN DER VERBREITUNG DER UKRAINISTIK IHREN AUFENTHALTSLÄNDERN</i>	35
Anatolij Zahnitko. GRAMMATISCHE KONZEPTION VON GEORGE Y. SHEVELOV: EVOLUTION DER ANSÄTZE (1940-1950)	37
Daryna Blochyn. DIE VERBREITUNG DER UKRAINISTIK IN DEN UNIVERSITÄTEN DER BRD UND DER BEITRAG DES PROF. J. BOJKO-BLOCHYN ZUR GESCHICHTE DER SLAWISCHEN LITERATUR.....	43
Svitlana Kijko. UKRAINISMEN IM DEUTSCHEN.....	60
Tetjana Vilchynska. DAS KONZEPT «FEUER» IN DER UKRAINISCHEN LINGUOKULTUR ANHAND POETISCHER WERKE VON I. FRANKO	66
Oleksij Vorobets. EINFLUSS DES DEUTSCHEN SPRACHWISSENSCHAFTLICHEN DENKENS AUF DIE THEORIE DER VERBREITER IM UKRAINISCHEN... ..	70
Olga Hvozdyak. DEUTSCHES LEHNGUT IN DEN UKRAINISCHEN MUNDARTEN TRANSKARPATIENS ALS ERGEBNIS DER DEUTSCH-UKRAINISCHEN SPRACHKONTAKTE	74
Olesja Lazarenko. TRADITION DER UKRAINISCHEN LEXIKOGRAPHIE IN BERLIN IN DEN 20-40 JAHREN DES 20. JAHRHUNDERTS	79

Olga Teterina. DAS PROBLEM DER ÜBERSETZUNG IN DEM KONTEXT DER WISSENSCHAFTLICHEN AUFFASSUNGEN VON FRANKO.....	85
Olga Tsaryk. ROLLE DER SPRACHKULTUR IM GEISTIGEN LEBEN DER GESELLSCHAFT	91
Olena Ston. LINGUISTISCHE BILDUNGSWEISEN DES KOMISCHEN IN DER UKRAINISCHEN UND IN DER DEUTSCHEN SPRACHE (IN DEN HUMORESKEN UND WITZEN)	97
Lesja Hapon. DIE ROLLE VON JAROSLAV-BOGDAN RUDNYTSKYJ IN DER SLAWISTIK VERBREITUNG IN DEUTSCHLAND UND IN KANADA.....	102
Natalija Kostyuk . DIE UKRAINISCHE SPRACHE IM EPISTOLARIUM VON V.BIDNOV AN AKADEMIKER D.I. JAVORNITSKIJ	107
Natalia Prokopenko. «UKRAINSKIST» UND «NIMEZKIST» DES NATIONALEN HUMORS (MIT DER VERWENDUNG DES MATERIALS DER UKRAINISCHEN UND DEUTSCHEN PHRASEOLOGIE)	113
Daria Zhuk. DIE CORRELATION DES SENSORISCHEN UND RATIONALEN IM SYSTEM DES BASIS CODES DER UKRAINISCHEN SPRACHE.....	118
Olga Hryschko. KONZEPT <i>NEID</i> IM UKRAINISCHEN SPRACHBEWUSSTSEIN .	123
Olesja Fomina. ELEMENTS ZUSAMMENSETZUNGEN ABENTEUER IN KREATIVITÄT GALINA MALIK	127
Khrystyna Yordan . ÜBERSETZUNG ALS BEREICHERUNGSMITTEL VON KULTUR UND WISSENSCHAFT.....	131
<i>UKRAINISCHE UND DEUTSCHE LITERATUR UND GESCHICHTE</i>	137
Walentyna Bartschan. PORTRÄT DES LYRISCHEN ICH IN GEDICHTEN DER BAYERISCHEN PERIODE VON TEODOSSIJ OSMATSCHKA.....	139
Hanna Tokman. DIE FORTSETZUNG DER TRADITION VON SCHEWTSCHENKO IN DEM POEM VON JEWGEN PLUZHNYK «KANIV»: DIALOG DER TEXTE	147
Daryna Blochyn. DER EINFLUSS DER WESTEUROPÄISCHEN ROMANTIKER AUF DIE ENTWICKLUNG DER ROMANTIK IN DEN POEMEN VON IVAN FRANKO (zum hundertjährigen Todestag von Ivan Franko).....	154
Daryna Blochyn. DIE DISSERTATION VON J.BOJKO-BLOCHYN «SCHAFFENSMETHODE VON IVAN FRANKO» (zum 160-jährigen Geburtsjubiläum und 100-jährigen Todestag von Ivan Franko).....	165
Ivo Pospischil. OSTLICHE SLAWEN UND WESTEN: NATIONALE SPEZIFIK DER LITERATURBEZIEHUNGEN	174
Marija Moklitsja. ZEITLICHEN ASPEKTE IN DER ÄSTHETIK SCHRIFTSTELLER DER EPOCHE DER MODERNE (UKRAINISCH, DEUTSCH UND ÖSTERREICHER AKZENTE).....	180
Svitlana Kocherga. TRANSFORMATION DES ARCHETYPUS VON FAUSTISCHAFFEN VON LESSJA UKRAINKA.....	185
Marta Oberrauch-Melniczuk. DIE PHILOSOPHIE IN DER POESIE VON SKOVORODA. LICHT UND FARBE.....	191
Artem Halich. SELBSTPORTRÄT VON FOTO IN MEMOIREN: G. GRASS, J. SCHEVELIOV.....	200

Bohdan Chulovskij. LITERATURGESCHICHTLI CHER DISKURS IN DER UKRAINE IM XX. JAHRHUNDERT IN WERKEN VON F. HÖLDERLIN.....	204
Zanna Jankowska. DIE WIDERSPIEGELUNG DES ARCHETYPEN DES ALTEN WEISEN IN DER UKRAINISCHEN KURZPROZA DER 30ER – 60ER JAHRE DES 19. JAHRHUNDERTS.....	210
Evelina Balla. MÜNCHNER AUSGABE DER «GESCHICHTE VON TRANSKARPATIEN» VON W. PATSCHOWSKYJ: DES AUTORS DEUTUNG DER EREIGNISSE	218
Lesja Waschkiw. LITERATURWISSENSCHAFTLICHE UND LITERATURKRITISCHE ANSÄTZE VON SERGIJEFREMOV BEI DER ANALYSE VON JURIJ BOJKO-BLOCHIN.....	223
Maryna Vardanian. KONZEPTUELLES UMFELD «SEIN» / «FREMD» IN DEN VON DER UKRAINISCHEN DIASPORA MÜNCHEN HERAUSGEGEBENEN KURZGESCHICHTEN FÜR JUGENDLICHE.....	229
Marija Kozak. INTERTEXTUALITÄT IN DEN GEDICHTEN VON MYCHAJLO OREST.....	234
Oleksandra Wisytsch. HAUPTMANN'S SPUR IM METADRAMATISCHEN RAUM VON LESSJA UKRAINKA.....	239
Oksana Kusma. KONZEPTION DER SOPHIA IN DER LYRIK VON S. TSCERKASSENKO (GEDICHTZYKLUS «WEIßE DAME»).....	243
Olesja Medynska. DAS PROBLEM DER MENSCHLICHEN EXISTENZ IN DEN PHILOSOPHISCHEN REFLEXIONEN VON V. SCHEVTSCHUK UND THOMAS MANN	247
Olena Romanytsya. DIE AUSWIRKUNGEN DER DEUTSCHEN DICHTER AUF OSYP MAKOVEJS POETISCHE KREATIVITÄT.....	253
Svitlana Ignatieva. PROMINENTE DEUTSCHE PERSÖNLICHKEITEN IM KOMUNIKATIVEN RAUM DES TAGEBÜCHER-DISKURSES VON OLES HONTSCHAR.....	259
Svitlana Borodiza. DIE NARRATIVEN BESONDERHEITEN DER ERINNERUNGSLITERATUR VON ULAS SAMTSCHUK DER PERIODE DER «UKRAINISCHEN KUNSTBEWEGUNG».....	262
Sofija Varetska. GRASSIANA UND UKRAINISCHE LITERATURWISSENSCHAFT.....	268
Tetjana Skuratko. REZEPTION DER DEUTSCHEN KULTUR IM SCHAFFEN VON YURII KLEN.....	274
Nadija Yanets. WISSENSKULT IM DRAMATISCHEN POEM VON I. KOTSCHERGA «JAROSLAW MUDRYJ».....	281
Jewhen Sawenko. HRUSCHEWSKYJ IM KESSEL (1915-1916). ARCHIVMATERIALIEN.....	285
Darija Keba. FRANZ KAFKAS WERKE IN DER REZEPTION DER UKRAINISCHEN LITERATURWISSENSCHAFT.....	290
Irina Wikyrtschak. REZEPTION DER PHILOSOPHIE VON B. SPINOZA UND K. BRUNNER IN DER DICHTUNG VON R. AUSLÄNDER	295
Walentyna Srebniuk. AUTORIDENTIFIKATION VON CHRISTOPHOR PHILAL-ETH IM REFORMATIONSKONTEXT AM ENDE DES XVI JAHRHUNDERTS.....	300

Евеліна Балла,

кандидат філологічних наук,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

УДК 94(477.87):001.8 Пачовський

МЮНХЕНСЬКЕ ВИДАННЯ «ІСТОРІЇ ЗАКАРПАТТЯ» В.ПАЧОВСЬКОГО: АВТОРСЬКЕ ТРАКТУВАННЯ ПОДІЙ

У статті аналізується науково-популярна праця В. Пачовського «Історія Закарпаття», видана його учнями в Мюнхені 1946 року. Автор трактує історію краю як важливу складову українського історичного процесу. Він послідовно пропагує ідею української національної ідентичності і, будучи педагогом, виховує в цьому дусі закарпатоукраїнську молодь. З такою метою і був ним написаний представлений у публікації підручник.

Ключові слова: історія, Закарпаття, Україна, національна ідентичність, підручник.

Василь Пачовський відомий сучасному читачеві як талановитий представник раннього українського модернізму, автор майстерних ліричних збірок («Розсипані перли», «На стоці гір», «Ладі й Марені терновий огонь мій», «Розгублені звізди», «Огні мести», «З Блакитної книги», «Дзвін слави князям») і драматичних поем («Сон української ночі», «Сфінкс Європи», «Сонце руїни», «Роман Великий», «Гетьман Мазепа»). Менше в публікаціях про письменника йдеться про його працю як видатного історика, літературного критика, мистецтвознавця, педагога, культурно-освітнього діяча. Тому ми поставили перед собою мету проаналізувати мало досліджену науковцями історико-популярну працю В.Пачовського «Історія Закарпаття». У цьому контексті в першу чергу варто звернути увагу на передумови її написання та видання.

Протягом десяти років В.Пачовський проживав на Закарпатті, яке назвав своїм «другим Рідним Краєм». Тут він працював учителем історії спочатку в Ужгородській, а потім у Берегівській гімназіях. Як відомо, це був період національно-культурного піднесення в краї, становлення власне української літератури, оживлення суспільно-політичного життя, наслідком якого стало формування у багатьох представників місцевої інтелігенції національної свідомості, що врешті призвело до проголошення самостійності Карпатської України в 1939 році. Важливу роль у цьому процесі відіграли і письменники-емігранти, серед яких чільне місце належить В.Пачовському.

Активно включившись у політичне і культурне життя закарпатського краю, митець відчув необхідність пропагування ідей українськості серед місцевого населення. Як учитель-історик він намагався виховати гідне закарпатоукраїнське покоління. З цією метою він написав цілу низку творів, у яких актуалізував саме закарпатську історико-легендарну традицію. Окремі з них («Сріберний дзвін», «Тріє царі», «Скарб руської землі») увійшли навіть до тогочасних шкільних підручників. Тоді ж В.Пачовський уклав і підручник з історії Закарпаття.

Перша частина цієї праці «Історія Підкарпатської Русі» вийшла в 1921 році в ужгородському видавництві «Унію». Вона складалася з авторського переднього слова, додатка, чотирнадцяти розділів та списку використаних джерел. Тут подано історію Закарпаття від найдавніших часів до початку XVI століття. У передньому слові В. Пачовський звертається до закарпатських українців із закликом вивчати історію свого краю, усвідомити себе частиною загальноукраїнського культурно-історичного простору: «Кар-патський русине, руська дитино! Підними гордо чоло на своїй землі, випростай хребет, подивися навколо себе і пізнай, що ти син найдавнішого, найстарішого народу на Сході Європи! Твій народ живе на цій землі тисячу з половиною літ! Той народ твій заселяє територію від Попрада до Кавказу в кількості 40 мільйонів... Тою мовою говорять тепер 40 мільйонів руського народу, тою мовою говорили князі і королі Русі. Тієї мови вчилися і говорили нею князі половців, литовців, угорські королі Арпадовичі, литовсько-польські королі Ягайловичі...» [4, с. 3-4].

Другу частину історії Закарпаття В. Пачовський написав у той самий період, проте вона так і не була опублікована за життя автора. Лише в 1946 році у видавництві

«Бджілка», що на той час перебувало в Мюнхені, вийшла цілісна історія В.Пачовського під редакцією Андрія Чічки, з передмовою професора соціології Українського Вільного Університету Віктора Доманицького.

Перша частина книжки майже аналогічна підручникові 1921 року. Щоправда, вона відредагована в мовному плані, при цьому осучаснено стиль і мову автора. Виклад же історичних подій і фактів, трактування історичних осіб залишилися без змін.

В. Пачовський у викладі історичного матеріалу дотримується тематично-хронологічного принципу, виділяє кожне питання в окремі розділи з відповідними назвами. У цілому автор намагається осмислити історію краю в контексті загальноукраїнської історії та історії Угорщини. Як свідчить В. Доманицький, «дуже виразно через цю працю проходить думка сталої незгідливості між українцями та підкреслюється необхідність для відродження України знайти спільну мову й порозуміння поміж синами нашого народу. Далі автор підкреслює необхідність для національно-визвольного процесу суть національної церкви та школи і їх величезну роллю у відродженні народу. Цим ця праця виходить поза межі локальної історії однієї української землі та, не дивлячись на популярний виклад, набирає більшого й глибшого соціологічного (власне, націологічного) та виховного значення» [2, с. 1-2]. Сам Пачовський у «Автобіографії» писав, що «свою роботу вона [«Історія Підкарпатської Русі» – Е. Б.] зробила і отворила схему невідомої історії цієї країни для всіх історій, що їх видано опісля» [3, с. 8].

«Історія Закарпаття» В. Пачовського охоплює період від VII століття до Першої світової війни. Суголосно з твердженнями М. Грушевського, автор характеризує антів як праслов'ян. Називає такі антські племена, як поляни, древліани, тиверці, сіверяни, дуліби і на Карпатами – плем'я білих хорватів. Як і вчені-історики XIX століття І. Орлай, І. Базилевич, М. Лучкай, Ю. Гуца-Венелін, утверджує ідею автохтонності українців на території Закарпаття.

Орієнтуючись на «Повість временних літ» Нестора, В. Пачовський трактує етноніми «Русь», «русини», «руський народ» і приходить до такого висновку, що «назвою *«Русь»* називали тоді край полян – довкола Києва... Щойно коли Київ став столицею усіх східних слов'янських племен, назва Русь перейшла на цілу державу. Поволі, як Київська Русь загортала все більше і більше земель під свою руку, стали і ці землі зватися руськими. Усі племена, що підлягали Києву, звалися «руськими людьми», бо були підданими Київській Русі. Так з отих племен твориться один великий *руський нарід*. Цей руський нарід утворив у VIII столітті по Христі одну велику державу із столицею Києвом, а ця держава звалася *Русею*. А громадяни цієї великої держави без огляду на плем'я, до якого вони належали, прозвали себе *Русинами*» [5, с. 7].

Звертаючись до фольклорних джерел, Пачовський описує особливості культурного розвитку прадавнього населення Закарпаття, актуалізує питання про його родовий уклад, обряди, звичаї, одяг, віру, громадське життя, про розвиток перших міст. Детально подає процес утворення Київської Русі, окреслює її історичні кордони, стверджуючи предковічну приналежність закарпатських земель до України: «*Та держава [Київська Русь за часів Володимира Великого – Е.Б.] сягала від Волги і великих північних озер аж до Кавказу, Чорного моря – по горішню Тису і Попрад і в цілості охоплювала нашу Закарпатську Україну*» [5, с.33].

Особливо велику увагу приділив В. Пачовський висвітленню питання культури нашого народу періоду Київської Русі, з'ясуванню ролі торгівлі в житті краю, дослідженню процесу поширення християнства та витіснення ним язичницьких вірувань. На думку автора, цей процес у краї припадає на VIII століття і виняткову роль у ньому відіграли Кирило і Мефодій – засновники української писемності.

Характерною ознакою історії В. Пачовського є те, що паралельно з історією Закарпаття подається історія становлення Угорського королівства. У цьому контексті автор актуалізує питання про винятковий вплив закарпатців-українців на угорців. Одним із предметів дослідження В. Пачовського стає мова угорців, у якій він знаходить чимало слів-запозичень з української, наводить цікаві і небезпідставні аналогії. Проаналізувавши ці впливи, автор констатує, що слов'яни були вчителями угорців у галузі землеробства і

народного господарства, вони *«творили первісну культуру серед тої невеличкої орди мадяр в кількості 100 000, що прийшла з дикої степової Азії шукати щастя в Паннонії»* [5, с. 26].

В. Пачовський вдається до характеристики центральних київських князів – Олега, Ігоря, Ольги, Святослава, Володимира. Виділяє особливу роль Володимира Великого у зміцненні Київської Русі, її міжнародного становища, в її культурному розвитку. Найбільша заслуга Володимира в тому, що він запровадив християнство на Русі. *«Нова віра, – писав автор, – носила на Русь будувати церкви, школи, читати і списувати книги»* [5, с. 34]. І далі: *«Церква дала Володимирові ім'я Святого, а історія – ім'я Великого. Великий він тим, що кожна людина на Сході і донині чує ще на собі вплив високої грецької культури, яку захищав Володимир. Якби не було Володимира – був би переміг Рим і Східну Європу, як переміг він на Угорщині, в Чехії та Хорватії... А під найвищою в тодішнім світі грецькою культурою наш нарід став освіченим, мудрим і багатим. Славився він найкращими містами (по Візантії) в цілій Європі і став славним та знаним на цілій світі широкій. А славу, багатство, вищість духа наш нарід здобув тому, що наша держава зібрала всі землі, як мати збирає довкола себе дітей»* [5, с.34-35].

У другій частині «Закарпатська Україна під Арпадовичами» предметом докладного історичного аналізу став період приєднання Закарпаття до Угорщини. Паралельно В. Пачовський подає розвиток Київської Русі за часів Ярослава Мудрого та розвиток Угорщини в роки правління зятя Ярослава Мудрого Андрія I. У цей час, за переконанням автора, особливо відчувається вплив українців на угорців.

Дослідник, оглядаючи широкий історичний контекст, докладно подає історію Галицько-Волинського князівства, нападів монголо-татар, стосунків українських земель з Угорською державою. За сина Данила Галицького Лева Даниловича в 1281 року Закарпатська Україна була приєднана до Галицько-Волинської держави на 40 років. Подаючи такі дані, В. Пачовський звертається до документів: *«Закарпаття належало до української Галицько-Волинської держави від р. 1281 до р. 1321. В р. 1299 маємо одну грамоту Григорія, наджупана бережеської столиці, де він називає себе «урядником Льва, князя руського».* Друга грамота короля Кароля Анжусу з р. 1322 говорить про заняття замку. Ці два свідчення показують, що наша Закарпатська Україна, хоч може і не всією територією, сорок літ належала до галицько-української держави Романовичів» [5, с. 52].

У В. Пачовського знаходимо цікаве трактування літературно-історичного етноніма «Срібна Русь». Він вважає, що *«Срібною Землею звалася тоді Спільська Русь з огляду на її багатства щодо дорогих металів. Латинська церква за допомогою німецьких колоністів вже за останніх Арпадовичів стала закладати на Спії монастирі та костели. Але коли Лев I прилучив Закарпатську Україну з Мукачевом до Галичини, то піднявся великий бунт українців на Спії проти латинської церкви. Року 1286 нарід під проводом українських магнатів зруйнував всі латинські монастирі та костели, хоча сам король Володислав IV був тоді в тій околиці. Спії внаслідок того бунту прилучився до Галицько-Волинської держави разом з іншими комітатами Закарпатської України»* [5, с.53].

Дослідник широко характеризує Реформацію в XVI столітті, погляди Лютера і Кальвіна та поширення протестантизму, помічає тісні зв'язки між українцями з обох боків Карпат. У полі зору автора опиняються важливі події української історії – заснування Запорізької Січі, Брестська унія та утворення греко-католицької церкви, Ужгородська унія 1646 року, події визвольної війни під проводом Б. Хмельницького.

В. Пачовський подає також дані про розвиток церкви на Закарпатті, поширення греко-католицької віри, боротьбу закарпатців проти уніатської церкви, акцентує увагу на зв'язках Закарпаття з Наддніпрянською Україною. Дослідженню цього питання автор присвячує окремий параграф «Взаємини України з Закарпатською Україною в XVI столітті». Він відзначив, що *«українці з обох боків Карпат живо зносилися з собою, заводили в себе в церквах ті самі книги. Вони висилали своїх людей на спільні собори. Коли друкар українських церковних книг Шваймпольд Фіоля, який жив у Кракові, поставлено»*

Польщі перед суд, – він утік перед судом на Закарпатську Україну. Тут у початках XVI століття поселився в Грушівському монастирі на Марамороші і заложив там друкарню» [5, с.102]. Таким чином, за свідченням автора, саме закарпатці перші серед інших українців мали свою друкарню для видання церковних книг.

Особливу увагу приділяє В.Пачовський стихійним виступам гірських гайдамаків – опришків під проводом Олекси Довбуша і наголошує на тому, що *«нарід Закарпатської України боготворив Довбуша як Божу руку на лукавих панів і національного героя»* [5, с.122].

Предметом висвітлення В. Пачовського стає також діяльність мукачівського єпископа А. Бачинського, який під час реформ Марії Терезії та Франца Йосипа дбав про інтереси українців і на Закарпатті, і в Галичині. Саме з ім'ям А. Бачинського пов'язаний початок національного відродження русинів Закарпаття. Як слушно відзначив Д. Данилюк, характеризуючи цей період в історії Закарпаття, *«... у цілому друга половина XVIII століття для Закарпаття відзначалася активізацією духовно-політичного і культурно-освітнього життя, пробудженням творчих сил народу, зростанням прошарку інтелігенції, яка була, правда, представлена, головним чином, духовенством. Краща її частина вірно служила справі дальшого розвитку в краї культури, науки і освіти»* [1, с.56].

Австрійсько-угорську угоду 1867 року, внаслідок якої утворилася Австро-Угорщина, В. Пачовський кваліфікує як *«союз німців і мадяр – проти слов'ян»* [5, с.159]. На думку автора, це стало передумовою посилення русофільських тенденцій на Закарпатті.

У своїй праці В. Пачовський широко представив національно-визвольний рух в Галичині та Закарпатті в другій половині XIX століття, описав поїздки та враження від неї М. Драгоманова, проаналізував його працю «Австро-руські спомини». З обуренням пише автор про мадяризацію, яка особливого розмаху набула саме в цей період. Він констатує, що відбувалася мадяризація церкви, школи, інтелігенції, імен, географічних назв, мови і це викликало хвилю масової еміграції населення Закарпаття в Америку.

У вступі до другої частини «Історії Закарпаття» В. Пачовський так визначив роль і місце краю в загальноукраїнському просторі: *«Історія Закарпатської України, де жис велика частина українського народу, має своє велике значення не тільки для свого народу, але і для історії Європи. Закарпатська Україна лежить в Карпатах на дорозі між східною і західною Європою і є воротами межі двома різними світами. Тисячолітня боротьба за посідання Карпатських гір Руси-України – Польщі і Угорщини наочно виявляє нам цю велику історичну ідею закарпатських українців, яка примушувала їх протягом століть своєю впертістю держати в своїх руках Карпати в найважливішій місці, куди веде той найпростіший шлях межі двома світами в Європі»* [5, с.181-182].

Варто зазначити, що науково-джерельна база історичних праць В.Пачовського для того часу досить солідна. Перш за все, використані ним джерела й історична література засвідчують, що він володів багатьма європейськими мовами, зокрема латинською, німецькою, угорською, польською, чеською. Бібліографічний список використаних матеріалів до «Історії Підкарпатської Русі» переконує, що В. Пачовський як історик широко використав латинські й угорські джерела, скрупульозно опрацював дослідження І. Базилевича, І. Дулішковича, І. Свенціцького, А. Добрянського, М. Грушевського, О. Петрова, І. Феслера, Г. Стрипського, С. Томашівського, І. Франка, В. Гнатюка, багато томів «Записок Наукового товариства ім.Т.Шевченка» тощо. У своїх історичних працях він неодноразово апелює до «Повісті минулих літ» Нестора, а також до історичних досліджень видатних закарпатців П. Лодія, І. Орлая, Ю. Гуци-Венеліна, М. Лучкая тощо. Отже, у своїх студиях В. Пачовський використав найновіші на той час дослідження з історії Закарпаття.

Велика заслуга В.Пачовського і в тому, що він доклав чимало зусиль у справі виховання національно свідомого покоління закарпатоукраїнської інтелігенції, представники якої стали будівничими і захисниками Карпатоукраїнської держави у 1938-39 роках. Прикметно, що ще у 1924 році письменник опублікував у Літературно-науковому віснику поему «Князь Лаборець» (Міт Срібної Землі)» із присвятою майбутньому президенту Карпатської України А. Волошину.

Аналіз праць Василя Пачовського, що стосуються історичного минулого Закарпаття, свідчить про те, що дослідник зробив чималий внесок у розвиток закарпатської історіографії першої половини ХХ століття. Гідно продовживши традиції видатних закарпатських істориків І. Базиловича та М. Лучкая, він започаткував разом з тим новий етап її розвитку в руслі загальноукраїнському, що пізніше утверджуватимуть у своїх працях наступні покоління закарпатських істориків.

Література

1. Данилюк Д. Історія Закарпаття в біографіях і портретах (з давніх часів до початку ХХ ст.) / Дмитро Данилюк. – Ужгород : ВАТ «Патент», 1997. – 289 с.
2. Доманицький В. Передмова / Віктор Доманицький // Пачовський В. Історія Закарпаття. – Мюнхен : «Бджілка», 1946. – С.1-2.
3. Пачовський В. Автобіографія // Матеріали з родинного архіву поета, переслані сином Борисом. – С. 1-13 [За нумерацією машинопису].
4. Пачовський В. Історія Подкарпатскоь Руси. Ч.1. – Ужгород : Книгопечатня Акціонерного т-ва «УНІО», 1921. – 144 с.
5. Пачовський В. Історія Закарпаття / Василь Пачовський. – Мюнхен : «Бджілка», 1946. – 192 с.

Balla E.

MÜNCHNER AUSGABE DER «GESCHICHTE VON TRANSKARPATIEN» VON W. PATSCHOWSKYJ: DES AUTORS DEUTUNG DER EREIGNISSE.

In der Abhandlung wird ein populärwissenschaftliches Werk «Geschichte von Transkarpatien» von W. Patschowskyj analysiert, das von seinen Schülern 1946 in München herausgegeben worden ist. Der Autor behandelt die Geschichte von Transkarpatien wie einen Bestandteil des ukrainischen historischen Prozesses. Er lanciert konsequent die Idee der ukrainischen nationalen Identität und erzieht als Pädagoge in solchem Geiste die Jugendlichen von Transkarpatien. Zu diesem Zweck ist von Wasyl Patschowskyj das in dieser Abhandlung erwähnte Lehrbuch geschrieben worden.

Stichworte: die Geschichte, Transkarpatien, die Ukraine, die nationale Identität, das Lehrbuch.